

Motion till riksdagen 2010/11:Ju14

av Kerstin Haglö m.fl. (S)
med anledning av prop. 2010/11:107

Förbättrad utslussning från slutna ungdomsvård

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lyfta in vård- och skolperspektivet i samarbetet med Statens institutionsstyrelse.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om särskilt kvalificerade kontaktpersoner.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en elektronisk kontroll under en försöksperiod på två år.
4. Riksdagen avslår förslaget om att införa drogkontroller genom saliv- och svettprov.

Motivering

Regeringen har i sin proposition föreslagit förändringar vilka har till syfte att åtgärda brister inom den slutna ungdomsvården genom förbättrad verkställighet och utslussning för ungdomar. Som framkommer i propositionen har de allra flesta av dem som dömts till slutna ungdomsvård en upprättad behandlingsplan. Men för en fjärdedel av de dömda var inte målen uppfyllda. Vi välkomnar en lagreglering av en individuellt utformad verkställighetsplan som även betonar att det krävs ett nära samarbete med socialtjänsten. Men man behöver även utveckla samarbetet med sjuk- och hälsovården. Många av ungdomarna inom den slutna ungdomsvården mår psykiskt dåligt och har missbruksproblem. Barn- och ungdomspsykiatri har t.ex. en viktig roll att spela både under den tid som den unge befinner sig i ungdomsvården och tiden efter. Vi menar att det är viktigt att regeringen även lyfter in vårdperspektivet och ser till att samarbetet stärks även på det planet.

Fel! Okänt namn på

Ett bra exempel på detta är "Ett kontrakt för livet" som genomfördes under åren 2005–2009. "Ett kontrakt för livet" innebar att klienten, socialtjänsten och Statens institutionsstyrelse gemensamt skrev ett kontrakt om hur vården skulle se ut. I utbyte mot garanterade eftervårdsinsatser fick kommunerna rabatt på den vårdtid klienten prövade i öppnare former.

Det finns även ett stort behov av att lyfta in skolan i samarbetet. Många av de unga som slussas ut återkommer till skolan och har ett stort behov av fortsatta studier. I skolan behövs både kunskap och metoder för att kunna ta hand om dessa unga. Detta perspektiv saknas i regeringens proposition. Vi menar att regeringen på ett bättre sätt måste fundera på hur skolan ska vara med i samarbetet.

Regeringen öppnar i propositionen upp för att Statens institutionsstyrelse ska ges möjlighet att använda sig av två nya provtagningsmetoder vid drogkontroll: svett- och salivprov. Socialstyrelsen avstyrker emellertid förslaget. Anledningen är att metoderna inte är tillräckligt vetenskapligt utprovade och utvärderade. Vi delar Socialstyrelsens slutsatser om att provresultat genom drogtester är integritetskänsliga uppgifter och att felaktiga svar kan få stora konsekvenser för den enskilde. Det är viktigt att påpeka att det rör sig om ungdomar och att förtroendefulla relationer betyder mycket i behandlingen av unga människor. Skulle provresultat innehålla en osäkerhet om deras egentliga värde kan det innebära att unga blir misstänkta för droganvändande utan tillräckligt stark grund. Detta kan undergräva arbetet med att behandla dessa ungdomar. Provresultat kan även ge falska bilder om att allt står rätt till fast så inte är fallet. Vi socialdemokrater sluter oss därför till Socialstyrelsens slutsatser om att i dagsläget avslå regeringens förslag om att införa svett- och salivprov som drogkontroll.

Regeringen vill även införa en möjlighet att använda elektronisk övervakning för att kontrollera villkor som ställts om var en dömd person ska befinna sig. Det är ett verktyg som tidigare inte funnits för unga som vistas på särskilda ungdomshem. Regeringen skriver i propositionen att elektronisk övervakning kan ge fler unga möjlighet att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet under utslussningen. Man pekar på att elektronisk övervakning har visat sig ha en positiv effekt när den använts inom kriminalvården. Samtidigt är det viktigt att säga att användningen av elektronisk övervakning ställer höga krav på den som använder den. Elektronisk övervakning är en verkställighetsform som i princip upplevs som lika ingripande som verkställighet i anstalt. När det gäller återfallsrisken för dem som använder elektronisk övervakning visade Brås utvärdering 2005 att metoden fungerade bättre för äldre än för yngre sett utifrån andelen återfall. Tidigare holländska försök med elektronisk övervakning av unga lagöverträdare har lagts ned eftersom erfarenheterna inte var positiva. Bland annat visade försöket att den elektroniska övervakningen uppfattades som betungande både för ungdomarna och för deras familjer. Det finns i dag bara spridda utvärderingar av hur elektronisk övervakning fungerar för unga lagöverträdare, och kunskapsläget är dåligt. Några analyser av effekterna av sådan verksamhet återfinns inte i regeringens proposition, vilket måste anses vara en brist. Till detta ska tilläggas att den nya teknik som används genom gps-systemet torde innebära en betydligt

Fel! Okänt namn på

intensivare övervakning än den stationära tekniken. En sådan övervakning ställer naturligtvis ännu högre krav på den som har denna typ av verkställighet. Frågor som uppkommer är vad en överträdelse egentligen innebär med ett sådant system och vilka effekter en överträdelse ska få. Några svar på dessa frågor finns inte i propositionen.

Till det positiva hör att fler dömda kan få möjlighet att ta del av insatser utanför det särskilda ungdomshemmet. Att normaliseras till samhället är en viktig del av den vård och behandling som sker inom den slutna ungdomsvården. Många av de dömda klarar av en normalisering i yttre miljö i den verksamhet som finns redan i dag. Men för några kan det behövas ytterligare kontrollåtgärder. Vi socialdemokrater förkastar inte elektronisk övervakning som en möjlighet att skapa bättre förutsättningar för dem som av säkerhetsskäl inte kan vistas utanför det särskilda ungdomshemmet i dag. Det får emellertid inte innebära ett slentrianmässigt användande. Användandet måste ske utifrån en prövning som görs i varje enskilt fall, och det får inte innebära att kontrollåtgärder i form av elektronisk övervakning används på dem som redan i dag har förtroende att få insatser utanför det särskilda ungdomshemmet. Av lagtexten framgår inte avgränsningen av användandet av elektronisk övervakning mer än med en allmänt hållen proportionalitetsregel. Vi känner viss tveksamhet i fråga om detta.

En viktig del i vården av den enskilde är att skapa förtroende mellan vuxna i olika sammanhang och den dömda. Används elektronisk övervakning vid fel tillfälle riskerar detta förtroende att förstöras. Kontroller kan med andra ord bli kontraproduktiva. Precis som Socialstyrelsen påpekar, menar vi att stöd- och kontrollfunktioner måste bygga på personliga kontakter och möten. Användandet av elektronisk övervakning får inte leda till färre personliga kontakter.

Den socialdemokratiska regeringen införde möjligheter för kommuner att inrätta särskilt kvalificerade kontaktpersoner. Reformen trädde i kraft den 1 januari 2007. Avsikten var att tillgodose ungas behov av särskilt stöd och vägledning för att motverka risken för missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende. Kontaktpersonerna skulle ge ett tätt, personligt och omfattande stöd till de unga. Reformen gällde unga under 21 år. Vi menar att dessa kontaktpersoner skulle kunna vara särskilt behjälpliga när det gäller unga som behöver stöd och kontakt och som befinner sig i verkställighet av slutna ungdomsvård, men även efter det att ungdomsvården upphört. Någon utvärdering av denna reform har tyvärr inte gjorts. Samtidigt som regeringen skapar ökade kontrollmöjligheter i form av elektronisk övervakning borde man även ta ett större helhetsgrepp kring stödet till de unga. Regeringen bör därför snarast se över hur reformen med särskilt kvalificerade kontaktpersoner genomförts i kommunerna.

Utifrån ovanstående resonemang drar vi slutsatsen att elektronisk övervakning måste användas restriktivt, särskilt eftersom vi inte vet vilka effekter som elektronisk övervakning har på unga lagöverträdare. Regeringen har valt att inte införa elektronisk övervakning under en provotid. Det menar vi är fel. Vi tycker med hänsyn till kunskapsläget och det faktum att tekniken inte är

Fel! Okänt namn på

prövad att en försöksperiod på två år är lämplig. Vi menar även att det borde framgå att vårdnadshavarnas samtycke bör krävas om den unge ska vistas i sitt hem hos sina vårdnadshavare.

Stockholm den 13 april 2011

Kerstin Haglö (S)

Christer Adelsbo (S)

Anna Wallén (S)

Mattias Jonsson (S)

Elin Lundgren (S)

Arhe Hamednaca (S)

Laila Olsen (S)